

Wie willekeurig op straat een aantal mensen zou aanspreken over de richting die onze samenleving opgaat, zou denk ik een nogal somber beeld voorgeschoteld krijgen. Niet eens zozeer het feit dat het mensen persoonlijk niet goed zou gaan, nee, er lijkt iets onbestemds in de lucht te zitten. Er is zorg over de toekomst en de vraag dringt zich op of we het wel halen, of de mensheid zal overleven. Een scala aan oorzaken is aan te wijzen voor deze ontwikkeling, dagelijks krijgen we ze via krant en televisie op ons netvlies, het sijpelt langzaam bij ons binnen. In de breedste zin heeft ons menselijk leefmilieu aan kwaliteit ingeboet. Het feit bijvoorbeeld dat het niet meer zo zeker is dat onze kinderen en kleinkinderen onder groengebladerde bomen kunnen spelen boezemt ons angst in. Er is verruwing, verharding en toenemende onveiligheid. Iedereen kent wel iemand in de naaste omgeving die overvallen, beroofd of bedreigd is, waar ingebroken is. Ik althans word er niet vrolijker van als ik midden in de nacht twee trottoir-tegels door de voorruit van mijn vakantie-huisje krijg. Angst gaat zich vastzetten; wat had er niet kunnen gebeuren, ben ik wel veilig, hoe gaat en moet dat verder?

Het unheimische van onze tijd komt langzaam in zicht, er worden diepere oorzaken ontdekt. Er ontbreekt iets fundamenteels, een verankering, een houvast, een hand die je vastpakt, een glas water dat wordt aangereikt. Naast (en wellicht door) economische en politiek-maatschappelijke oorzaken is de westerse mens anno tweeduizend dermate op zichzelf komen te staan dat de roep van buitenaf, de stem van de ander/Ander verstomd is. De idee dat je hulp zou vragen aan een ander, zomaar, zonder dat er meteen iets ernstigs met je aan de hand is, wat zijn we het afgeleerd. 'Ik heb je nodig', 'wil je met me optrekken', 'ik houd het niet langer zonder een ander'; het zijn zinnen die we opnieuw moeten leren uitspreken, met ons hart en niet alleen in een situatie waar we echt afhankelijk worden, nee, altijd, als een hartenkreet die diep in een ieder van ons verscholen ligt. Als we die verstopt geraakte ader in ons opnieuw ontdekken, repareren, laten stromen, dan komt er vers bloed bij plaatsen in ons die nu nog dor zijn. Dan zullen we ervaren dat we naast een grote mate van onafhankelijkheid volstrekt zijn aangewezen op de a(A)nder. 'Te laat heb ik U liefgekregen' bekende reeds Augustinus (354-430) in zijn Belijdenissen. Ik merkte niet eens dat ik verging van de dorst, pas toen jij mij overkwam voelde ik mijn droge lippen en mijn schorre keel. Huub Oosterhuis eindigt zijn verdichting van deze intieme passage van Augustinus als volgt:

Proeven deed ik jou en sindsdien dorst ik,
honger ik naar jou. Mij lichtgeraakte,
heb jij doen ontbranden. En nu brand ik
lichterlaaie naar jou toe, om vrede.

'Ik heb dorst', het is deze schreeuw in en van mensen die er uit moet. Wie dit kan zeggen ontwapent zichzelf, maakt zichzelf kwetsbaar, geeft zichzelf over en doorziet de mechanismen van mammon en moloch. Want waarom zal iemand mij water aanreiken als ik niet eerst toegeef en beken dat ik dorst héb, dat ik zonder water van hem of haar verga.

En onmiddellijk grijpen het spirituele en het maatschappelijke in elkaar over. Zie hoe miljoenen mensen op deze aardbol letterlijk uitdrogen en verkommeren, mede omdat wij doof zijn, mede vanwege onze economische fort en bastions. Logisch, hoe zouden (veelal westerse) mensen die zelf niet kunnen zeggen dat ze ten diepste dorst hebben ook maar iets kunnen betekenen voor mensen die letterlijk sterven vanwege gebrek aan water en eten. Het is waar, en we zien het steeds scherper, elk maatschappelijk probleem heeft een spirituele dimensie.

'Ik heb dorst', het klinkt als mensen en mensheid gaan inzien dat het temidden van hun eigengemaakte projecten teveel om henzelf ging, dat teveel de eigen haan koning kraaide en de gewonde ander werd

buitengesloten.

'Ik heb dorst' het klinkt als mensen letterlijk aan hun eind komen. Als mensen gaan sterven, hoe vaak wordt dán niet de dorst ervaren, voor velen misschien dan pas voor de eerste keer.

'Ik heb dorst', het klinkt aan het eind van een vruchtbaar leven, van iemand die meer dan wie ook de dorst bij anderen heeft gezien en meer dan wie ook water heeft aangereikt, levend water. Het werd Hem niet in dank afgenomen. Zijn aangereikte 'water' was zo verkwikkend dat het anderen vruchtbaar maakte en doordrenkte. Zó had men mensen nog nooit meegemaakt! Helemaal leven voor anderen met liefde als parool. Nee, die Ene mens, die sprak van levend water vond men een gevaar. Die moeten we niet, ook toen al niet. In de laatste uren van zijn leven, vermoord, hangend aan een kale paal heeft hij als het ware alle dorst die mensen naar lichaam en geest kunnen hebben eruit gegooid, opgeheven naar de Eeuwige zelf, 'ik heb dorst' (Johannes 19:28). Hij die levend water gaf moest ook zelf de kwaliteit ervan laten bepalen door zijn Vader, de Bron. 'Ja mijn lieve kind, het was goed water, je was een weldaad, voortaan zal jouw water altijd stromen, een lavenis voor mensen, een wel van eeuwig leven. Kom maar bij me. "Het is volbracht!"' (Johannes 19:30)

In het evangelie van Johannes wordt het meest over dorst en water gesproken. Het schitterende verhaal van de vrouw bij de bron (Johannes 4:1-42) loopt al vooruit op het kruiswoord 'Ik heb dorst'. Jezus biedt zichzelf aan als levend water, 'wie gedronken heeft van het water, dat ik hem zal geven, zal geen dorst krijgen in eeuwigheid, maar het water, dat ik hem zal geven, zal in hem worden tot een fontein van water, dat springt ten eeuwig leven.' En hoe bemoedigend is het dat ook de allerlaatste bladzijde van de bijbel (de Openbaring van dezelfde Johannes) spreekt over dorst en water, 'En de Geest en de bruid zeggen: Kom! En wie het hoort, zegge: Kom! En wie dorst heeft, kome, en wie wil, neme het water des levens om niet.' (Openbaring 22:17).

Wie uiteindelijk tot de ontdekking is gekomen dat de roep naar levend water het allerbeste van het leven uitmaakt die zal tevens ontdekken dat het eigenlijke erop of eronder dán pas begint. Wie het leven uit handen durft geven, toevertrouwt aan iemand anders die begint een tocht op leven en dood. Want de Ander vraágt, heeft een plan met je, je zult gebracht worden waarheen je niet wilt (Johannes 21:18). Het water dat je krijgt kan wel eens niet naar je zin zijn, het smaakt zo anders dan je verwacht had. Je speelt met het idee om weer over te gaan tot de orde van de dag: niks dorst, niks honger. Het zal me wat, het zal mijn tijd wel uitduren, er verandert toch nooit wat. Het cynisme licht op de loer en slaat toe, de roep naar levend water houdt op in je leven. Je voelt je alleen en verlaten, het levert allemaal niets op. 'Mijn God, mijn God, waarom heb je me verlaten (Markus 15:34, Mattheus 27:46). Je hebt geen woorden meer. Ook Jezus niet, hij diept woorden op uit de psalmen, troostboek bij uitstek. De godverlatenheid kan diepe sporen achterlaten in een hart dat gekweld wordt door het wisselend tij van alle dag. Wie kent het niet? De ene keer is het leven vol zin en vreugde, de andere keer ligt het in duigen. Het aangereikte water is smakeloos geworden, de zuurstof is eruit.

Heel onze cultuur lijkt aangedaan door dit besef, de na-mens (zie hoofdstuk 1) zwalkt op de wisselingen van het lot, de ankers zijn in kolkend water losgeraakt, nihilisme en cynisme zijn de goden van onze tijd. Maar ergens, zo zeiden we, is de kentering, de aanhoudende roep van de andere kant. Na het kyrie zingen we het gloria, na goede vrijdag komt pasen. De tot leven gewekte dorsteling hunkert nog steeds en de daarop volgende verlatenheid heeft niet het laatste woord. Er sijpelt nog levend water door onze dorstige ziel en onze vermoeide samenleving, de kwaliteit ervan neemt toe. Bronwater is het.

Na de gave van de dorst en de opgave van de verlatenheid rest uiteindelijk de overgave van het laatste kruiswoord, te vinden bij de evangelist Lukas: 'Vader, in uw handen beveel ik mijn geest' (Lukas 23:46). Het is de meest finale en optimale daad van een mensenkind. Je leven uit handen geven. Durven

zeggen, niet ik maar gij. Niet ik heb mijn leven in mijn eigen hand, maar het is geborgen bij God. Weten en ervaren dat je leven alleen in de vaste grond van de Eeuwige verankerd is. Dat we dan tot onze verrassing ontdekken dat die dorst Gods plan met ons was, er komt lijn en perspectief in ons leven. Ik heb dorst en dáár is water, bij de Bron zelf. Niet als een recept vooraf, maar tussen de butsen en scheuren van ons bestaan doemt iets van zin en vreugde op. Zo zit ons leven dus in elkaar, het allerbeste is dáár te vinden. O zeker, we worden op de proef gesteld. Dagelijks worden we heen en weer geschud tussen de kruiswoorden. Maar omdat hij gegaan is durf ik het ook. Het dorre land van de droogte, de pijnlijke afwezigheid tijdens de verlating, in de overgave komt het zo nu en dan tot rust. Al blijft de on-zin en de ontredde sporen en opspelen toch groeit er iets in ons, iets onbenoembaars, het is de verborgen omgang met de Eeuwige zelf. Met zijn kruiswoorden draagt Jezus ons tot in het hart van God. Ons innerlijk landschap krijgt gaandeweg een andere inrichting. De kwaliteit van ons bestaan krijgt een creatieve meerwaarde. Samen met anderen vormen we gemeenschappen. We vernieuwen kerk en samenleving. Te lang hebben we droog gestaan, te weinig hebben we 'ik heb dorst' geroepen. Maar nu in ons de fundamentele roep om water is gegroeid, en we gedronken hebben met volle teugen, geven we het door. Gerechtigheid groeit niet alleen uit morele verontwaardiging of als een ethisch appel, maar gewoon omdat mensen niet anders kunnen: 'Heer, wanneer hebben wij U hongerig gezien en hebben wij u gevoed of dorstig en hebben wij u te drinken gegeven.?' (Mt. 25:37). Dit levende water zal opnieuw de samenleving doordrenken, als een regenbui na tijden van droogte. Zij die het meest dorst hebben en in tweederde van onze wereld uitgemergd liggen zijn het eerst aan de beurt. Op dat geheim, dat de arme, de maatschappelijk dorstige, ons de weg wijst worden we gewezen door de arme Mens van de kruiswoorden. Toen hij aan het eind zijn geest aan de Maker van zijn leven overgaf wist hij dat het goed kwam, met hemzelf, met ons en deze wereld. 'Hij maakt de woestijn tot een waterpoel en dorstige grond tot waterbronnen. Hongerigen doet hij daar wonen, zij stichten er een stad om te wonen.' (Psalm 107:35,36).¹

¹ Een iets andere versie van deze bijdrage verscheen eerder in: Jurjen Beumer (red.) *De kwaliteit van ons bestaan*, Baarn 1994 (p.153-161)

Zondag 3 april 2011, vierde zondag in de Veertigdagentijd. Oude Kerk
Spaarndam

Welkom door de ouderling van dienst

Op adem komen (korte stilte)

Liturgische opening

Het eerste lied : gezang 184: 1,2 en 3

Gebed om ontferming (Kyrie eleison)

Vervolg eerste lied: gezang 184: 4,5 en 6

Gebed om concentratie op de bijbellezing

Zingen : gezang 178: 1,2 en 3

1ste lezing : Johannes 4: 1 t/m14

Zingen : gezang 178: 4 en 5

2de lezing : Marcus 15, 33 en 34

Zingen : gezang 178: 6 en 7

3de lezing : Johannes 19: 28 -30

Zingen : gezang 178: 8,9 en 10

Preek : 'Ik heb dorst'.

Orgelspel

Zingen : gezang 192: 1,2 en 6.

Collecte

Gebeden

Slotlied : lied 157 uit Tussentijds

Zegenwens

jjb, haarlem 1 april 2011